

Podborský, Vladimír

[Gedl, Marek. Uwagi o gospodarce i strukturze społecznej ludności kultury łużyckiej w południowej Polsce]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1963, vol. 12, iss. E8, pp. 145-

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/110055>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

RECENZE A REFERÁTY

Marek Gedl, Uwagi o gospodarce i strukturze społecznej ludźci kultury łużyckiej w południowej Polsce. Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Rozprawy i studia, tom XXXII, Kraków 1961. 79 stran, ruské a německé résumé, 13 obr. v textu, 6 mapek.

Práce zaměřující se k teoretickým problémům prehistorie se objevují celkem v malém procentu ze vší evropské literární produkce. Knižka s nadepsaným titulem, z pera mladého polského prehistorika, známého již i u nás svými příspěvky z oboru lužické kultury (viz zejména stanovení glubczycké skupiny lužické kultury zasahující k nám na Opavsko, *Silesia antiqua* I, 1959, 11 ad.), je proto velmi přitažlivá. Téma o společenské struktuře pravěkého lidstva — byť jen v omezeném časovém úseku (III. per. doby bronzové — HD) — je ostatně tím nejsložitějším, jaké v prehistorii vůbec může být. Je dobrým vysvědčením pro autora, že se nesnažil dospět za každou cenu k převratným, či úplně novým poznatkům, nýbrž, že z daného a dobře zvládnutého materiálu objektivně vytěžil některá fakta téměř fundamentální povahy. A jestliže to nejsou fakta nečekaná nic to nemění na užitečnosti autorovy práce, neboť z archeologických pramenů se hospodářská a společenská historie buduje velmi obtížně.

M. Gedl začíná svou práci přehledem skupin lužické kultury v jižním Polsku a stanovením pramenů. Uvádí především ta sídliště, hradiště, pohřebiště a hromadné nálezy, které s ohledem na pozitivní nálezev okolnosti a na jejich vlastní hodnotu dále využívá. — Dochází k celkem předpokládané tézi, že výrobní základnou společností lužického lidu bylo zemědělství; dobytkařství se uplatňovalo jen jako přirozený doplňkový zjev (studium osteologického materiálu není ještě na potřebné úrovni). Úplně v pozadí stál lov, rybolov a sběratelství (zde je nápadný rozdíl např. proti oblasti jihomoravské, kde měl lov daleko větší význam). Obchod měl charakter přímý i zprostředkovaný; tento druhý způsob předpokládá jednak existenci vrstvy obchodníků, jednak pevný ekvivalent jakožto prostředek směny. Co však sloužilo jako tento ekvivalent, v převládajícím současném naturálním hospodářství, autor blíže nezkoumá. Existovaly snad také skupiny cizích kupců, nesoucích na sever zejména jižní kovové výrobky jako protihodnotu místních produktů (jakých?).

Úvahy o společenské struktuře zahajuje autor stanovením elementárních společenských článků: rodina, skupina rodin, rod, kmen. Rod se kryje pravděpodobně se sídelní jednotkou (osadou, příp. několika blízkými osadami), která také používala společně, tradičně udržované pohřebiště. Lokální podskupiny lužické kultury (zaujímající oblast až několika dnešních politických okresů) mohou být, podle autora, projevem jednoho kmene. Zajímavá je otázka funkce hradišek lužického lidu; thesi, že jde o sídla vždy jednoho rodu, který snad se ucházel, či již uchvátil moc nad celým kmenem, bude třeba konkretizovat, neboť výklad funkce hradišť různých typů a velikostí bude velmi různorodý.

Poměrně dobře materiálově podložena je myšlenka narůstání majetkové (a tím i společenské) nerovnosti směrem k období halštatskému; zejména ze středního Slezska jsou doklady existence vrstvy jízdních bojovníků — jakéhosi zárodku zřízení vojenské demokracie. Naskýtá se tu nová možnost výkladu zdejších kostrových hrobů — z hlediska sociálního totiž — oproti starší interpretaci o proudech cizího lidu. O lidu lužických popelnicových polí se tradičně soudí, že — zejména na rozdíl od jižních mohylových kultur — udržoval dlouho prvobytnou sociální jednotu; ukazují se však, že i zde zákonitý proces společenské diferenciacce značně pokročil a že je i sledovatelný podíváme-li se na pramenný materiál podrobněji. Vznik sociální nerovnosti ovšem předpokládá vznik soukromého vlastnictví a to opět existenci dělby práce. Ke konstatování těchto skutečností se M. Gedl dostává, z textu jeho práce však neplyne vzájemná příčinná souvislost oněch jevů. Můžeme souhlasit, že slévačství bronzu, podobně jako nastupující železářství bylo v této době již řemeslem — alespoň ve větších střediscích. Máme však pochyby, zda řemeslem byla též výroba keramiky (M. Gedl soudí, že slezská malovaná keramika je výrobkem hrnců — specialistů). Také u ostatních oborů tehdejší výroby je těžko dokazovat řemeslný charakter, spíše se zdá, že převládá naturální ráz výroby pro vlastní spotřebu.

Máme zato, že dílčí fakta, která jsme spolu s autorem probrali a k nimž jsme zaujali stanovisko, měla být ještě závěrem zhrnuta a tohoto zhrnutí použito k charakteristice té dílčí etapy prvobytné společnosti, do níž spadá existence lužické kultury.

Vl. Podborský